

ОСОБЛИВОСТІ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

Зварич Ольга Петрівна
м. Тернопіль

У статті розкрито особливості волонтерської діяльності міжнародної організації волонтерів Centre European Volunteer, розглянуто завдання та тенденції добровільної роботи на основі яких виділено основні принципи, завдання, які повинні бути виконані волонтерами незалежно від структурної ланки у якій надається допомога. Виділено права і обов'язки будь-якого волонтера, розкрито специфіка і особливості волонтерської діяльності у Великобританії. За допомогою волонтерської діяльності кожен може змінити частину суспільства і тим самим покращити життя як і собі так і оточуючому світу.

Ключові слова: волонтер, волонтерська діяльність, особливості волонтерської діяльності, соціальна робота.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями.

Інструментом соціального, культурного, економічного та екологічного розвитку будь-якої розвинутої країни світу є волонтерство. Власне волонтерство виступає практичним засобом допомоги внутрішнім ресурсам суспільства. Україна, на жаль, немає достатньої ані практичної, ані законодавчої основи, ані історичного досвіду волонтерської роботи. Тому варто розглянути і проаналізувати специфіку волонтерської діяльності найбільш розвинутих країн Європи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор.

Науковий інтерес до проблеми сутності і особливостей волонтерської діяльності проявляють такі науковці: В. Бех, І. Мигонич, І. Пінчук, С. Харченко, О. Яременко та інші дослідники.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття.

Великобританія є однією із найбільш соціально-захисних країн, яка має велику історію, практику і досвід волонтерської діяльності; саме у цій країні найбільша кількість людей займаються волонтерською діяльністю. Тому доцільно проаналізувати і узагальнити досвід їхньої волонтерської роботи.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є розкриття особливостей волонтерської діяльності у Великобританії.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

У Великій Британії, починаючи з 60-х років ХХ століття, функціонує спілка волонтерів Centre European Volunteer (CEV), яка в умовах сьогодення розвинулась у активну громадську організацію, що має вагомий вплив на всі суспільні процеси країни [8].

Існує безліч визначень, тлумачень і традицій, що характеризують волонтерську діяльність. Зокрема, під волонтерською діяльністю розуміється організований і керований процес участі людей у діяльності державних уповноважених органів влади в різних недержавних організаціях і установах третього сектору [2, с. 163].

Однак, незалежно від того, чим люди займаються, чи допомагають вони один одному, чи підтримують нужденних, охороняють чи навколишнє середовище, чи ведуть кампанію з захисту людських прав, і суспільство в цілому, і самі добровольці отримують від цього користь і посилюють соціальний згуртованість.

Основною метою організації волонтерів CEV є світ, де добровільна діяльність є центральною ланкою в укладі самодостатнього суспільства, що опирається на солідарність і активне громадянство. Основна місія спілки – створення в світі політичного, соціального та економічного середовища, яке дозволить реалізувати весь потенціал добровільної діяльності.

CEV працює для того щоб: служити представниками добровільної діяльності; посилити інфраструктуру добровільного руху в країнах Європи та Африки; розвивати добровільну діяльність і робити її більш ефективною.

Гріффіт С. зазначає, що цілями діяльності CEV є:

- розвивати добровільну діяльність і визнавати її як прояв активного громадянства серед представників суспільства, преси, в ділових колах і серед політиків на всіх урядових рівнях;
- розвивати і підтримувати роль добровільної безкорисливої діяльності, як вираження активного громадянства в світі;
- виступати в якості інформаційного та дослідницького джерела для добровільного руху в Європі;
- розвивати інноваційний досвід у сфері підтримки та посилення добровільної діяльності, активного громадянства посередництва, структурного діалогу і створення громадської мережі;
- розвивати стратегічні партнерські відносини та альянси з ключовими представниками всіх секторів;
- збільшувати кількість і вносити різноманітність у ряди членів CEV;
- підтримувати і розвивати ефективне управління організації [6].

Понад 100 мільйонів жителів Європи залучені в добровільну діяльність, і, тим самим, вони вносять зміни у громадянські спільноти своїх країн. Соціологічне опитування «Єврбарометр» у 2010 році свідчить, що троє з десяти людей у світі займаються добровільною діяльністю, причому майже 80% респондентів вважають добровільну діяльність важливою частиною демократичного життя світу [9].

Важливість добровільної, волонтерської роботи соціальних працівників полягає у тому що:

- волонтерська діяльність є віддзеркаленням усього розмаїття суспільства, серед волонтерів – люди будь-якого віку, жінки і чоловіки, службовці та безробітні, представники різних етнічних груп і віросповідань, громадяни всіх національностей;
- волонтери залучені до різноманітних заходів, таких як освітня діяльність, взаємодопомога, адвокатура, проведення різних кампаній, організація громад, захист навколишнього середовища. Волонтерська діяльність – один з випадків, коли люди з різними здібностями можуть змінити щось на краще;
- волонтерство є засобом соціальної інтеграції; воно робить внесок в об'єднання суспільства, створюючи не тільки соціальний капітал, але і довірчі і згуртовані суспільні зв'язки. Волонтерська діяльність є потужним джерелом примирення і воз'єднання розділених товариств. Добровольці і їх організації часто займають найважливіше місце у розвитку інноваційних рішень щодо визначення, вираження і відповіді на потреби суспільства. Добровольці допомагають покращувати кількість і якість послуг і створювати нові послуги;
- волонтерська діяльність є значним економічним фактором. Внесок добровільного сектора становить 5% від ВВП світової економіки (згідно з останнім дослідженням Університету Джона Хопкінса), і багато організацій даного сектора безпосередньо залежать від роботи добровольців;
- волонтерство допомагає створити інноваційні партнерські відносини між діловими, громадськими та добровільними організаціями, які сприяють створенню нових робочих місць;
- добровільна діяльність надає ряд неформальних можливостей і є вирішальним інструментом навчання протягом всього життя. За допомогою даної діяльності люди здобувають нові знання, навички і розширюють суспільні зв'язки, які, зазвичай, ведуть до нових можливостей працевлаштування, а також до особистого і соціального розвитку [5].

Однак на фундаментальному рівні волонтери соціальної роботи є агентами світових цінностей і цілей, зазначених у всіх угодах, що розвивають суспільну згуртованість і активну участь – їх руками ці цінності щоденно трансформуються у дії.

Таким чином, добровільна, волонтерська діяльність робить внесок у будівництво світової тотожності, що йде корінням в загальні цінності демократії, солідарності та співучасті. Вона сприяє взаєморозумінню між людьми в всьому світі і стимулює активне і відповідальне європейське громадянство, головний ідеал Європи.

Будь-яка робота складається з політичних, наукових досліджень, інноваційно-передового досвіду та управління програмами в участі добровольців. Волонтерські агентства складаються з представників державного, приватного та некомерційного секторів [1].

Практика підготовки волонтерів визначається низкою основних етапів. Перший етап складається з проведення співбесіди, інтерв'ю з кандидатом, під час яких відбувається ознайомлення претендента зі структурою волонтерської діяльності, програмою соціальної допомоги, до якої він залучається. На цьому етапі кандидат отримує основну інформацію, осмислює мотиви участі у волонтерській роботі. Другий етап називається підготовчим. Під час цього етапу проводяться заняття, на яких волонтери отримують основні знання, оволодівають уміннями і навичками роботи з різними цільовими групами і категоріями населення. Термін проведення навчання, зміст навчальних програм, їх інформаційна насиченість залежать від віку кандидатів, їхньої участі в інших волонтерських програмах, загально-культурного рівня. Наступний етап – організація волонтерських груп, реалізація волонтерської роботи. На цьому етапі волонтерська робота здійснюється відповідно до певної соціальної програми, плану роботи у групі, графіка волонтерської допомоги. У разі припинення роботи волонтерської програми волонтери переводяться в інші програми.

У статуті Centre European Volunteer зазначено, що основними підставами для набуття статусу волонтера є: прийняття цілей, методів і принципів діяльності; активна участь у діяльності; заповнення анкети та співбесіда з ким-небудь з керівництва волонтерського департаменту [9].

У своїй роботі волонтери керуються такими принципами: визнають рівні права за всіма чоловіками, жінками та дітьми, незалежно від їхньої расової приналежності, віросповідання, фізичних особливостей, відповідного соціального та матеріального становища; поважають гідність і культуру всіх людей; надають допомогу, безкоштовні послуги особисто або організовано на базі партнерства і братерства; визнають рівну важливість особистих і колективних потреб, сприяють їх колективному забезпеченню; ставлять перед собою мету перетворити волонтерство в елемент набуття нових знань і навичок, удосконалення власних здібностей; стимулюють почуття відповідальності у різних категорій людей; заохочують сімейну, колективну і міжнародну солідарність [1, с. 9].

Європейським волонтерським центром визначено права і обов'язки кожного волонтера. Волонтер має право:

- обрати той вид добровольчої діяльності, який відповідає його потребам і прагненням;
  - отримати всю необхідну інформацію, устаткування, а також матеріальні засоби для виконання поставлених перед ним завдань;
  - просити організацію надати документи (довідки, рекомендації), що містять відомості про характер, якість і обсяг виконаних ним робіт, рівні виявленої кваліфікації;
  - вносити пропозиції під час обговорення форм і методів здійснення волонтерської діяльності;
  - на визнання і подяку за свою працю;
  - отримання додаткових знань, необхідних волонтеру для виконання покладених на нього завдань;
  - відмовитися від виконання завдання (з поясненням причини відмови);
  - припинити свою діяльність у волонтерській організації [5].
- Обов'язки волонтера охарактеризувала С. Гріффіт:
- чітко і сумлінно виконувати доручену роботу;
  - знати, поважати і дотримуватися цілей і принципів волонтерської діяльності;
  - дотримуватись принципу конфіденційності (не поширювати не призначені для розголошення відомості про організацію, а також інформацію про особисте життя співробітників і клієнтів);
  - дотримуватись інструкцій, виданих йому при інструктажі;
  - берегти матеріальні ресурси, надані організацією [8].

Будь-який структурний підрозділ волонтерської організації

має право: вимагати від волонтера звіту за виконану роботу; шанобливо ставитись до персоналу і майна організації; відмовлятися від послуг волонтера при невиконанні ним зобов'язань, порушення дисципліни, некоректну поведінку стосовно співробітників, інших активістів чи клієнтів; надавати можливість для отримання волонтером додаткової освіти, необхідного йому для успішного здійснення його діяльності.

Centre European Volunteer у статуті діяльності зазначає, що центр зобов'язаний: створити волонтеру всі необхідні йому умови праці: роз'яснити його права і обов'язки; забезпечити його безпеку (проінструктувати його про необхідну техніку безпеки або, у разі, якщо діяльність несе загрозу його життю і здоров'ю, забезпечити його медичне страхування); надавати повну інформацію про діяльність організації; вирішувати конфліктні ситуації, що виникають у процесі волонтерської діяльності; проводити навчальні семінари та тренінги.

Об'єднання волонтерів включає широкий спектр послуг, покликаних допомогти кожному, хто працює з волонтерами або хто має інтерес в добровільній діяльності. Соціальні послуги, які надаються волонтерами, мають включати в себе: підтримку низових практиків; дослідження і оцінка добровільних схеми індивідуальної допомоги; розвиток інновацій у волонтерстві – від нових можливостей до традиційних; розвиток штату працівників у кожному з регіонів, для підтримки і зміцнення потенціалу місцевих та регіональних добровільних інфраструктур; освітню, професійну підготовку та акредитацію для добровольців менеджерів, від новачків до досвідчених професіоналів; велику базу практичних мереж, що дозволять приватним особам і організаціям розвивати свої навички; створення грантів для підтримки проектів волонтерів.

Основні заходи, які проводяться волонтерами включають в себе:

- роботу для закріплення і підтримки широкої мережі агентств волонтерів, їх розвитку, заохочення і участі в діяльності місцевих громад;
- проведення наукових досліджень, політики та розвитку діяльності;
- надання субсидій, підтримку та консультації щодо збереження та розвитку волонтерства;
- роботу з урядом для заохочення можливостей і подолання інституційних бар'єрів волонтерської діяльності;
- підтримку добровільності громадян (надання консультацій, навчання, підготовку, публікації, інформаційні та інтернет-послуг);
- надання грантів і стратегічну підтримку роботи волонтерів
- виявлення, поширення і заохочення передового досвіду у участі добровольців [6].

Волонтерська діяльність у Великобританії отримує щоквартальні гранти з Управління з питань громадянського суспільства та Департаменту охорони здоров'я. Нещодавно у Великій Британії був прийнятий закон, що поєднує охорону здоров'я і соціальну турботу в єдину галузь знань [7].

Волонтери завдяки своїй кваліфікації, особистого досвіду, вмінь, навичок, компетенції можуть багато дати організації та суспільству. Вони, проявляючи ініціативу, готовність спробувати нове, висловлюючи критику, не дозволяють організації перебувати в застої. Завдяки волонтерам організації можуть надавати своїм клієнтам більш якісні послуги.

Волонтери є економічним ресурсом. Так як волонтери працюють безкоштовно, на організацію лягає менша фінансова навантаження. Саме тому, що оплата послуг волонтерів відсутня, організаціям необхідно у відповідь щось пропонувати волонтерам.

Сьогодні у Великій Британії застосовуються нові методи роботи з волонтерами. Одним з таких нововведень є менеджмент волонтерських програм, який вносить значний вклад у розвиток волонтерського руху. На місцях у громадських та державних організаціях координація роботи волонтерів здійснюється координатором роботи волонтерів – спеціально прийнятим для цього штатним співробітником. Координація роботи волонтерів включає в себе планування волонтерської програми, залучення, навчан-

ня, підвищення кваліфікації, підтримку, супервізії волонтерів, оцінку їх діяльності, сприяння співробітництву волонтерів зі штатними співробітниками, а також оцінку всіх цих етапів. Ключову функцію при цьому відіграє адміністрація організації (правління та дирекція), які відповідальні за створення необхідних матеріальних передумов і сприяння штатним співробітникам, координують роботу волонтерів [9].

Соціальна значимість волонтерства визнається і позитивно оцінюється, як громадянами, так і діями політики та економіки.

У Великій Британії спостерігається зміна характеру волонтерської діяльності. Мотиви, за якими люди добровільно працюють, змінилися. Традиційно волонтери були "альтруїстами", які роками безкорисливо допомагали однієї і тій ж організації. Це подання не цілком відповідає сучасним реаліям волонтера. Мотивом діяльності сучасного волонтера, зазвичай, є бажання придбати досвід, спеціальні навички, знання і / або особисті контакти. У багатьох випадках волонтерська діяльність розглядається як прямий шлях до оплачуваної роботи. Індивідуалізація, старіння населення і зростаюче число працюючих жінок зумовлюють

необхідність і доцільність зміни напрямів і форм роботи сучасних волонтерів [5].

Висновки. Волонтерство розглядається як глобальний процес об'єднання людей, які прагнуть зробити внесок на благо свого та світового співтовариства. Одним із важливих методів добровільної роботи вважається волонтерська допомога.

Волонтерами є люди різного віку і професій з різних сфер і прошарків суспільства, які віддають частину своїх сил, часу, знань на благо інших людей і суспільства в цілому.

У Великій Британії активно діють тисячі волонтерських організацій, що зосередили свою увагу на подоланні нестатків і відстоюванні інтересів громадян. Ці організації й окремі волонтери демонструють прагнення, готовність і здатність у служінні людям. Волонтерство є компонентом суспільного життя, метою якого є налагодження партнерських стосунків між всіма ресурсами, що існують у країні. Суть їхньої роботи полягає у створенні та підтримці організованої системи, яка перетворює волонтерство в невід'ємну частину життя. Ця система сприяє становленню людини як активного члена своєї громади.

Література

1. Козлов А. А. Социальная работа за рубежом: состояние, тенденции, перспективы / Александр Алексеевич Козлов : Сб. науч. очерков. – М.: "ФЛИНТА", 2008. – 246 с.
2. Кордуэлл М. Социология. А-Я: Словарь – справочник / Майк Кордуэлл / Пер. с англ. К.С. Ткаченко. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2010. – 448 с.
3. Куличенко Р.М. Социальная работа и подготовка социальных работников в современной Европе / Раиса Михайловна Куличенко. – Тамбов, 2007. – 208 с.
4. Левдер И. Добровольческое движение как одна из форм социального обслуживания / И. Левдер // Социальная работа. – 2006. – №2. – С. 12-16.
5. Потапова Н. А. Волонтерство как феномен самореализации личности в современных условиях / Наталия Альбертовна Потапова // Интегративный подход в психологии (новые исследования): Сборник научных трудов: СПб., Издательство РГПУ им. Герцена, 2009. – 294 с.
6. Griffith S. National Association of Voluntary Service Managers / Susan Griffith. – Fs, 2009. – 96 p.
7. Managing Recruitment and Selection Gill Taylor Volunteer // Management. – 2010. – №22. – 58 p.
8. Volunteering England. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.vds.org.uk/AboutUs/ProgrammesandPartners/UKPartners/tabid/215/Default.aspx>> – Загол. з екрану. – Мова англ.
9. Volunteering England's Information Service. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <<http://www.volunteering.org.uk/resources/information/Accessible+Information+Policy>> – Загол. з екрану. – Мова англ.

В статье раскрыты особенности волонтерской деятельности международной организации волонтеров Centre European Volunteer, рассмотрены задачи и тенденции добровольной работы на основе которых выделены основные принципы, задачи, которые должны быть выполнены волонтерами независимо от структурного звена в которой оказывается помощь. Выделено права и обязанности любого волонтера, раскрыта специфика и особенность волонтерской деятельности в Великобритании. С помощью волонтерской деятельности каждый может изменить часть общества и тем самым улучшить жизнь, как себе так и окружающей мира.

Ключевые слова: волонтерская деятельность, волонтер, социальная работа.

The article exposed the volunteer activities of an international organization of volunteers Centre European Volunteer, Tasks and trends on the basis of voluntary work which outlines the basic principles, tasks to be performed by volunteers, regardless of the structural level in which your help. Allocated the rights and duties of any volunteer, its specificity and peculiarity of volunteer activities in the UK. With each volunteer can change part of society and thus improve the lives of both themselves and the surrounding world.

Keywords: volunteer work, volunteer, volunteer social work.

УДК 371:14 (73)

ЕФЕКТИВНІСТЬ НАСТАВНИЦТВА НА РІЗНИХ ЕТАПАХ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ВЧИТЕЛІВ-ПОЧАТКІВЦІВ (НА ПРИКЛАДІ США)

Зембицька Марина Володимирівна
м. Тернопіль

Автором статті здійснено аналіз професійного розвитку вчителів-початківців, виокремлено його основні етапи, а також визначено факторами, що сприяють інтенсифікації проходження вчителями стадій професійного розвитку вчителя. Дослідження містить аналіз психолого-педагогічної літератури і результатів експериментальних досліджень, одержаних науковцями США з метою визначення ефективності наставництва як однієї з умов професійного розвитку учителів-початківців.

Ключові слова: наставник, підопічний, учитель-початківець, наставництво, професійний розвиток.

Актуальність дослідження зумовлена активним реформуванням вітчизняної та світової системи освіти, яке вимагає від учителя, як носія суспільних змін, гнучкості й адаптивності до нових умов професійної діяльності, швидкого реагування на зміну функцій та ролей педагога, неперервного особистісного та професій-